

UNIVERZA V MARIBORU

FAKULTETA ZA ELEKTROTEHNIKO,
RAČUNALNIŠTVO IN INFORMATIKO
2000 Maribor, Smetanova ul. 17

Študij. leto: 2011/2012

Skupina: 9

MERITVE

LABORATORIJSKE VAJE

Vaja št.: 6.1 Določanje notranje upornosti instrumenta z Wheatstonovim mostičem

Datum: 15.12.2011

Priimek in ime: NIKOLIĆ GREGOR

BESEDILO NALOGE: Univerzalnemu instrumentu z vrtljivo tuljavico izmerite notranjo upornost na merilnem območju 1,2 mA. Mostiček sestavite tako, da bo imel največjo občutljivost.

Poraba mostiča naj bo manjša kot 1 W.

Pregledal: _____

Ocena: _____

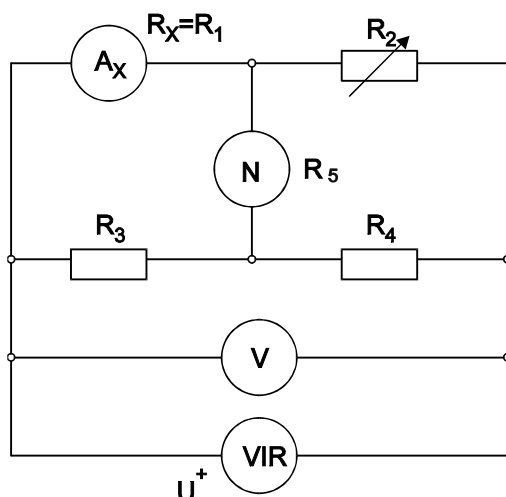
Datum: _____

POROČILO NAJ VSEBUJE

1. besedilo naloge
2. vezalni načrt
3. popis instrumentov, naprav in elementov
4. vplivne veličine
5. opis poteka meritev in izračunov
6. prikaz merilnih rezultatov (tabele, grafi)
7. komentar

1. Vezalni načrt

2. Popis instrumentov, naprav in elementov

A_X	univerzalni instrument, UNIVO 382345
N	galvanometer, MSZ 808, VTŠ inv. št.: 2865
V	univerzalni instrument, HAMEG, HM-8011-3
R_2	dekadni upor, VEB schlotheim, Mod. No.: 270 – 275
R_3	dekadni upor, VEB schlotheim, Mod. No.: 270 – 275
R_4	dekadni upor, VEB schlotheim, Mod. No.: 270 – 275
Ω	miliohm meter, HAMEG, HM-8014
VIR	enosmerna napetost.

3. Vplivne veličine

Temperatura prostora..... 24,5 °C
Tlak v prostoru..... 1008 hPa
Vlažnost zraka v prostoru... 40 %

4. Potek meritev in izračunov

Znane so naslednje vrednosti:

- notranja upornost merjenca $R_X = R_1$ (odčitamo jo na instrumentu),
- tok skozi merjenec (meri ga merjenec sam) in
- notranja upornost galvanometra R_5 .

Upornost R_5 in R_1 določita faktor q :

$$q = \frac{R_5}{R_1}$$

Iz teh podatkov lahko iz tabele določite vrednost m in n za maksimalno občutljivost mostiča. Preostale upornosti so:

$$R_2 = mR_1$$

$$R_3 = nR_1$$

$$R_4 = mnR_1$$

Tabela za določitev vrednosti m in n .

št.	dano	m	n	q
1	R_1, U, q	$\sqrt{\frac{q}{1+n+q}}$	$\approx 0,01$	q
2	R_1, I, q	≈ 100	$\sqrt{1+q\left(1+\frac{1}{m}\right)}$	q
3	R_1, I_1, q	≈ 100	≈ 0.01	q
4	R_1, P, q	$\frac{q + \sqrt{9q^2 + 8q(1+n)}}{2(1+n+q)}$	$-\frac{1}{4} + \sqrt{\frac{9}{16} + \frac{1}{2}q\left(1+\frac{1}{m}\right)}$	q
5	R_1, U, P_0	0,5	$\approx 0,01$	0,336
6	R_1, I, P_0	≈ 100	2	2,97
7	R_1, I_1, P_0	≈ 100	$\approx 0,01$	1
8	R_1, P, P_0	1	1	1

Pri tem so:

- R_1 merjena upornost,
- U napetost mostiča,
- I tok mostiča,
- I_1 tok skozi R_1 in R_2 ,
- P porabljena moč na mostiču in
- P_0 potrebna moč za odklon enega delca na ničelnem indikatorju.

Napetost mostiča določite iz pogoja porabe mostiča:

$$P = \frac{U^2}{R_{nad}} \quad \text{oz.} \quad U = \sqrt{PR_{nad}},$$

pri lemer je R_{nad} nadomestna upornost mostiča v ravnotežju:

$$R_{nad} = \frac{(R_1 + R_2)(R_3 + R_4)}{R_1 + R_2 + R_3 + R_4}.$$

Iz znanih vrednosti R_1, I_1 in q iz tabele določimo parametra n in m ter izračunamo preostale upore mostiča. Iz danih uporov R_3 in R_4 izberemo tiste, ki so najbližji izračunanim.

Na galvanometru izberemo zaradi zaščite instrumenta eno izmed večjih tokovnih območij, ki ga med približevanjem ravnotežju postopoma zmanjšujemo do najmanjšega. Na uporovni dekadi nastavimo izračunano vrednost R_2 , nakar mostič priklopimo na napetost, ki smo jo izračunali. Mostič uravnatežimo s spreminjanjem R_2 .

Izračun R_1 :

$$R_1 = R_2 \frac{R_3}{R_4}.$$

Meja pogreška mostiča pri dejanskih vrednostih uporov je:

$$e_m = \pm \frac{I_{5\min}}{U} \cdot R_1 \cdot \left(1 + m + n + m \cdot n + q \left(m + 2 + \frac{1}{m} \right) \right).$$

Tok $I_{5\min}$ (najmanjši tok, ki ga na ničelnem indikatorju lahko odčitamo) določite s podatki za uporabljen ničelni indikator, parametre m , n in q ponovno izračunajte iz vrednosti upornosti, ki veljajo, ko je mostič v ravnovesju.

Meja pogreška upora R_1 z upoštevanjem znanega razreda uporovne dekade, tehniškega Wheatstonovega mostiča in meja pogreška mostiča je:

$$e_{R_1} = \pm (|e_{R_2}| + |e_{R_3}| + |e_{R_4}| + |e_m|)$$

$$R_1 = R_1 (1 \pm e_{R_1})$$

4.1 Izračun elementov mostiča

$$I_1 = 1,2 \text{ mA} \quad R_1 = R_X = 850 \ \Omega \quad R_5 = 1150 \ \Omega$$

$$q = \frac{R_5}{R_1} = \frac{1150}{850} = 1,353$$

$$R_2 = m \cdot R_1 = 100 \cdot 850 = 85000 \ \Omega = 85 \text{ k}\Omega$$

$$R_3 = n \cdot R_1 = 0,01 \cdot 850 = 8,5 \ \Omega$$

$$R_4 = m \cdot n \cdot R_1 = 100 \cdot 0,1 \cdot 850 = 850 \ \Omega$$

$$R_{nad} = \frac{(R_1 + R_2)(R_3 + R_4)}{R_1 + R_2 + R_3 + R_4} = \frac{(850 + 85000)(8,5 + 850)}{850 + 85000 + 8,5 + 850} = 850 \ \Omega$$

$$P = \frac{U^2}{R_{nad}} = 1 \text{ W} \quad \text{oz.} \quad U = \sqrt{PR_{nad}} = \sqrt{1 \cdot 850} = 29,15 \text{ V}$$

$$I_{5\min} = 5 \cdot 10^{-7} \text{ A}$$

Pri tem so:

- I_1 - tok skozi R_1 in R_2 .
- R_1 - neznana upornost.
- R_5 - upornost ničelnega indikatorja.
- q - faktor q (razmerje uporov R_5 in R_1).
- R_2 - nastavljen upor (uporovna dekada) za uravnovešanje merilnega mostiča.
- R_3 - stalen upor mostiča.
- R_4 - stalen upor mostiča.
- R_{nad} - nadomestna upornost mostiča.
- $I_{5\min}$ - najmanjši tok, ki ga lahko odčitamo na ničelnem indikatorju.

4.2 Izračun upornosti $R_X=R_1$, ko je mostič uravnotežen

$$R_1 = R_2 \frac{R_3}{R_4} = \frac{73430 \cdot 8,5}{850} = 734,30 \ \Omega$$

4.3 Določitev meje pogreška upora $R_x=R_1$

$$q = \frac{R_5}{R_1} = \frac{1150}{734,300} = 1,353 \quad m = \frac{R_2}{R_1} = \frac{73430}{734,300} = 100 \quad n = \frac{R_3}{R_1} = \frac{8,5}{734,300} = 0,0116$$

$$e_m = \pm \frac{I_{5\min}}{U} \cdot R_1 \cdot \left(1 + m + n + m \cdot n + q \cdot \left(m + 2 + \frac{1}{m} \right) \right)$$

$$e_m = \pm \frac{5 \cdot 10^{-7}}{29,15} \cdot 734,30 \cdot \left(1 + 100 + 0,0116 + 100 \cdot 0,0116 + 1,353 \cdot \left(100 + 2 + \frac{1}{100} \right) \right) = \pm 0,00303$$

$$e_{R_2} = e_{R_4} = \pm \frac{0,1 \%}{100 \%} = \pm 0,001$$

$$e_{R_3} = \pm \frac{0,5 \%}{100 \%} = \pm 0,005$$

$$e_{R_1} = \pm \left(|e_{R_2}| + |e_{R_3}| + |e_{R_4}| + |e_m| \right) = \pm \left(\left| \frac{0,1}{100} \right| + \left| \frac{0,5}{100} \right| + \left| \frac{0,1}{100} \right| + |0,00303| \right) = \pm 0,01003$$

$$R_1 = R_1 (1 \pm e_{R_1}) = 734,30 \cdot (1 \pm 0,011) \Omega$$

Pri tem so:

- e_m - pogrešek merilnega mostiča.
- $e_{R_{2,3,4}}$ - pogrešek uporabne dekade.
- e_{R_1} - pogrešek merjenja neznane upornosti.
- q - faktor q (razmerje uporov R_5 in R_1).
- R_1 - neznana upornost.

4.4 Meritev upornosti $R_x=R_1$ s precizijskim Ω -metrom

$$e_{R_1} = \pm \frac{E}{R_1} = \pm \frac{0,25 \% \cdot R_1 + 1 \text{ digit}}{R_1} = \pm \frac{0,0025 \cdot 738 + 1 \cdot 1}{738} = \pm 0,00386$$

$$R_1 = R_1 (1 \pm e_{R_1}) = 738 \cdot (1 \pm 0,004) \Omega$$

5. Prikaz merilnih rezultatov

Tabela 1: Tabela izračunanih vrednosti.

I_1 (mA)	R_1 (Ω)	R_5 (Ω)	R_2 (Ω)	R_3 (Ω)	R_4 (Ω)	R_{nad} (Ω)	U (V)
1,2	850	1150	85000	8,5	850	850	29,15

Tabela 2: Dejanske vrednosti mostiča in meja pogreškov.

I_1 (mA)	q	m	n	e_m
1,2	1,353	100,00	0,0100	0,00303

Tabela 3: Izmerjene in izračunane vrednosti.

	izmerjeno (Ω -meter)		odčitano					
I_1 (mA)	R_1 (Ω)	e_{R_1}	R_2 (Ω)	e_{R_2}	R_3 (Ω)	e_{R_3}	R_4 (Ω)	e_{R_4}
1,2	738	0,00385	73430	0,001	8,5	0,0050	850	0,001

izračunano	
R_1 (Ω)	$R_1(1 \pm e_{R_1})$ (Ω)
734,3	734,3 (1 $\pm$ 0,011)

6. Komentar

Univerzalnemu merilnemu instrumentu katerega podana upornost pri merilnem dosegu 1,2 mA je 850 Ω , smo pri merjenju upornosti z merilnim mostičem prišli do rezultata meritve, da ima instrument upornost 738 Ω z mejo pogreška $\pm 0,011 \Omega$ (1,1 %). Pri meritvi s preciznim Ohm-metrom smo prišli do rezultata, da ima instrument notranjo upornost 734,3 Ω z mejo pogreška $\pm 0,004 \Omega$ ($\pm 0,4$ %). Pri obeh meritvah pridemo do skupnega zaključka, da se izmerjena upornost instrumenta bistveno razlikuje od podane upornosti za kar približno 113,85¹ Ω .

Če primerjamo točnosti meritve upornosti z Ohm-metrom in merilnim mostičem vidimo, da je pri meritvi z Ohm-metrom meja pogreška le $\pm 0,4$ % napram merilnemu mostiču z mejo pogreška $\pm 1,1$ % a vendar, je kljub temu pogrešku meritev še vedno relativno točna.

¹ Aritmetična sredina med vsoto razlik podane upornosti instrumenta, izmerjeno upornostjo z Ohm-metrom in merilnim mostičem.

